

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsacega meseca, in stane vse leto 3 gold., pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo. — Naročnina in oznanila pošiljajo se založništvu v Milic-evo tiskarno v Ljubljani.

Štev. 20.

V Ljubljani, 15. oktobra 1883. l.

XXIII. leto.

Podučiteljev ni več na Kranjskem.

Poslednji čas je bilo imé „podučitelj“ na Kranjskem le še v glavnem mestu — v Ljubljani — in sicer pri mestnih ljudskih šolah; a slavni, domoljubni mestni odbor je v seji v 28. dan septembra t. l. plače mestnih ljudskih učiteljev in učiteljic uravnal, ter imé „podučitelj“ popolnoma odpravil. Vrli načelnik šolskega odseka, gospod profesor Fr. Šuklje, je o tej važni stvari nekako tako-le poročal:

Predlog o uravnanji, oziroma povikšanji učiteljskih plač opira se na jako neugodno razmerje, v katerem so Ljubljanske učiteljske plače v primeri s plačami učiteljev po deželi in v sosednih mestih, dalje na postavno določbo §. 55., drž. zakona z dné 14. maja 1869. l., in na priznano važnost, katero ima ljudsko šolstvo vsacega národa za njegovo omiko.

I. Učiteljstvo Ljubljanskih javnih ljudskih šol za dečke obstóji iz dveh nadučiteljev, ob jednom šolskih vodij, šestero učiteljev, štirih podučiteljev, treh pomožnih učiteljev in jednega kateheta.

Na dekliškej šoli je nastavljena jedna nadučiteljica, jedna učiteljica, dve podučiteljici, jedna pomožna učiteljica in jeden učitelj verozakona.

Ako se ne oziramo na plače nadučiteljev, katera uživata funkcijske doklade in nadučiteljice, ki je v istem položaji, sistemizirane so plače Ljubljanskih učiteljev po sledečej skali: 700 gld. (petletne doklade 60 gld.) za učitelja; 500 gld. (z eventualno petletno doklado 42 gld.) za podučitelja; 400 gld. za pomožnega učitelja. Na dekliškej šoli ima učiteljica 600 gld. (petletna doklada 60 gld.); podučiteljica 420 gld. (z eventualno petletno doklado 42 gld.); pomožna učiteljica 400 gld. Učitelj verozakona ima le remuneracijo letnih 80 gld. in tudi katehet na dekliškej šoli se odškoduje s primerno letno remuneracijo.

Kdor koli te številke objektivno pregleduje, našel bode, da so Ljubljanski učitelji v zeló neugodnem razmirji nasproti svojim tovarišem po deželi. Tù moramo v prvej vrsti poudarjati uprav sramotilni factum, da ima Ljubljansko mesto še kategorijo „podučiteljev,“ katerih sicer nikjer po vsej deželi ne nahajamo. Kakor hitro zapustí pripravnik svoj zavod ter si poišče službo na deželi, postane takoj, tudi brez učiteljskega izpita, učitelj, mej tem, da se v glavnem mestu zasluženi pedagogi z vsemi izpiti po celih deset let v trudapolnej službi mučijo te rnemajo drugega naslova, nego maločastni naslov „podučitelja“.

Da se s tem občinstvu nasproti podkopava njih veljava ter žali njih učiteljska čast, je očividno. Sicer pa imamo za to trditev tudi obilo družih dokazov, mej drugimi znani

faktum, da je uredništvo „Schulzeitung“ letos še hotelo sramotiti vestnega mestnega učitelja s tem, da mu je očitala njegovo podučiteljstvo, ter ga imenovala „ein nach dem Lehrertitel haschendes Individuum“.

Vsekako bi se godila Ljubljanskim učiteljem krivica, ako se ne odpravi inštitut „podučiteljev“.

Ali tudi v gmotnem oziru so Ljubljanski učitelji na slabem, ako jih primerjamo z učitelji po deželi, zlasti, odkar so se učiteljske plače vsled deželne postave po vsej deželi, Ljubljano izvzemši, 9. marca 1879. l. izdatno povikšale.

Naravno je, da se za učiteljske službe v glavnem mestu oglašajo najboljše moči; ako bi ostali na deželi, prišli bi gotovo kmalu v I. ali vsaj v II. vrsto učiteljskih plač s 600, oziroma 500 gld. na leto. Ker bi ob enem večjidel postali nadučitelji, poskočila bi vsled funkcijskih doklad njih plača na 700 gld., oziroma 575 gld., ali vsaj na 500 gld. Ako temu še prištevamo, da ima učitelj na deželi svoje naturalno stanovanje z vrtom, da si lahko pridobi stranski zaslužek kot organist itd., ter ako uvažamo, da si učitelj v malih mestih in trgih lahko kaj po strani zasluži tudi s privatnim poukom v premožnejših rodbinah, in da je življenje po deželi večjidel ceneje od onega v glavnem mestu, prišli bodemo nehote do rezultata, da je ljudski učitelj v kranjskej stolnici mnogo slabše dotiran, nego njegovi tovariši po deželi.

Isti rezultat se nam pa kaže, ako primerjamo Ljubljanske učiteljske plače onim sosednjih večjih mest. Tako imajo na pr. učitelji Graški letne plače 900 gld. s petletnimi dokladami po 90 gld.; Celjski učitelji 800 gld. z doklado 80 gld.; Mariborski 800 gld.; Goriški sicer le 600 gld. plače in 60 gld. doklade, pa 180 gld. stanarine; Zagrebški učitelji 700 gld. plače, 70 gld. petletne doklade in 105 gld. stanarine, kar vse jasno utemeljuje našo prej navedeno trditev. Še bolj očitno pa je to neugodno razmerje, ako si ogledamo številu učencev, katero pride povprek na posameznega učitelja.

Tako diferuje v Gradci to povprečno število od 56 do 72 učencev, v Celji znaša 54, v Mariboru 61·5, v Gorici 53·5, v Zagrebu celó le 44—45, v Ljubljani pa na I. mestnej šoli 75, na drugej 72. Trud učiteljev v Ljubljani pa je deloma tem bolj mučen, ker so šolski prostori na I. mestnej šoli, kakor je v obče znano, popolnem nedostatni in v zdravstvenem oziru celó škodljivi.

Tedaj kaže vsako primerjanje nujno potrebo, da se Ljubljanskemu učiteljskemu osebju plače uravnajo, oziroma zboljšajo.

II. Sicer pa za to govori tudi §. 55. državne postave z dné 14. maja 1869. l., kateri izrečno naglašá: „Najmanjši prejemki, izpod katerih ne sme nobena šolska občina na nižje iti, naj bodo odmerjeni tako, da učitelji in podučitelji, ne primorani se truditi s postranskimi deli, lahko vso svojo moč obračajo na svoj poklic in da je učiteljem še tudi mogoče svojo rodovino živiti primerno okolnostim dotičnega kraja.“

Tega zakonitega načela držala se je država, uredivši plačo ljudskih učiteljev na c. k. vadnicah. Kdo pa bi mogel trditi, da letna plača 500 gld. omikanemu možu zadostuje, da brez stranskega posla svojemu stanu primerno živi, ali celó svojo družino vzdržuje? Pri sedanjej dragini so tedaj učitelji Ljubljanskih ljudskih šol primorani, iskati si kak postranski zaslužek ter odtegovati svojo moč prvotnemu namenu, šoli. To pa je za njih bolj mučno, ker tako zvane „ponavljalne ure“ na mestnih ljudskih šolah, katere obiskujejo le otroci ubožnejših rodbin, kaj malo nesó, ker je dalje silno težavno privatno poučevati vsled prevelike konkurencije pripravnikov in drugih dijakov, in ker so vsi učitelji tako preobloženi z uradnimi posli, da nima jo ne časa, ne fizičnih močij za privatni pouk.

Tedaj je predlog odsekov utemeljen tudi gledé §. 55. drž. zakona.

III. Za ta predlog pa govori tudi ozir na silno važnost, katero ima ljudsko šolstvo za národni napredek. Razvoj našega šolstva odvisen je v prvi vrsti od načina, kako da ljudska šola izpolnuje prevažno svojo nalogo. To treba naglašati posebno sedaj, ko je preslavni deželni šolski svèt, ustrezaje prošnji Ljubljanskega zastopa, vpeljal slovenski učni jezik po javnih mestnih šolah. Ta določba stala bode sigurno obilo truda in požrtvovalnega delovanja in jednaka požrtvovalnost more se pričakovati od mestnih učiteljev le tedaj, ako jih materijalni njih položaj vsaj varuje lakote in skrajnega uboštva.

Ne da se sicer tajiti, da se bode z reguliranjem učiteljskih plač mestna blagajna obremenila za precejšnjo svoto. Ali oziraje se na jasno in nujno potrebo, katero je odsek dokazal, oziraje se dalje na važnost mestnega šolstva in v gotovej nadi, da bodejo mestni učitelji za naprej tem vestneje izvrševali svoje dolžnosti, ter se trudili z odgojo značajne in inteligentne mladine, predlaga šolski odsek, naj sl. mestni zbor sklene:

1. Dohodki ravnateljev in ravnateljic ostanejo neizpremenjeni tudi za naprej.
2. Službe podučiteljev, oziroma podučiteljic, se odpravijo ter mesto njih se ustanovijo učiteljske službe I. in II. vrste.
3. Učitelji I. vrste na deških šolah imajo 700 gld. letne plače s petletnimi dokladami 60 gld. in poleg tega se jim odmeri starinska doklada 100 gld., katera se pa ne ušteva v pokojnino. Učitelji II. vrste pa dobivajo letne plače 600 gld. s petletnimi dokladami po 60 gld.
4. Učiteljskih služeb I. vrste se ustanoví za deške šole toliko, kolikor je razredov; in sicer se nastavijo kot učitelji I. vrste vsi dosedanji učitelji ter naj se uvrsti v to kategorijo tudi služba kateheta na mestnih deških šolah. Učitelji II. vrste se imenujejo dosedanji podučitelji, za dve novi službi I. vrste pa se razpiše konkurs.
5. Gledé učiteljic na dekliškejši šoli naj veljá načelo, da se sistemizuje za dekliško šolo le jedno učiteljsko mesto I. vrste, katero zavzema ravnateljica. Vse druge službe so brezizjemno druge vrste z letno plačo 500 gld. ter s petletnimi dokladami po 50 gld. Dosedanje učiteljice in podučiteljice imenujejo se učiteljicami II. vrste; ako bi pa katera učiteljica dosedaj večjo plačo imela, nego je plača učiteljic II. vrste, potem ostane pri svojih dosedanjih dohodkih.
6. Plače pomožnih učiteljev, oziroma učiteljic, sistemizovane so s 40 gold. mesečnega plačila za vsak mesec šolskega pouka, kakor dosihmal.
7. Slavnemu mestnemu magistratu se naroča, da oziraje se na to preuredbo pripravi vse, kar je potrebno, da se ti sklepi mestnega zbora zaradi učiteljskih plač izvršijo počenši od 1. januarja 1884. l.

Slavni mestni zbor je jednoglasno pritrdil vsem tem predlogom, in mestno učiteljstvo, ki je uže več let čakalo rešenja, rešeno je bilo svojih nadlog ter bode ta svoj rešivni dan — velikodušni sklep previdnih mestnih očetov — z zlatimi črkami zapisalo v šolsko kroniko. Hvala Bogu in vrlemu mestnemu starešinstvu! zdaj so prejemki učiteljski (po §. 55. postave s 14. maja 1869. l.) vender odmerjeni tako, da učitelji, ne primorani ravno truditi se preveč s postranskimi deli, lahko vso svojo moč na svoj poklic obračajo. Zraven pa je še zanimljivo to, da **podučiteljev ni več na Kranjskem!** Zato pa mestni in sploh kranjski slovenski učitelji kličemo: „Hvala in slava vrlim, domoljubnim mestnim očetom Ljubljanskim!

Ženska vzgoja.

(Spisuje Jos. Ciperle.)

16.

„Za dolžnost in za pravico
Vsak pošteno, srčno stoj;
Če bo treba, pa desnico
Srčnim upom dvigni v boj!“

Stariši, kaznujte otroka, ako ne uboga; toda kazen bodi vselej pravična.

Verjemite, da nič ne žali otroka bolj, in tudi nič ga lože ne pokvari, nego krivična kazen. Z ničemur se tudi lože ne zaduši in uniči občutek za pravico, kateri je prevažen za vse njegovo življenje, nego ravno s krivično kaznijo.

Ta občutek vzbudi se v otrokovem srcu užé jako zgodaj. Ne prezirajmo ga, utrjujmo in dopolnujmo ga z vsemi močmi. Če pomislimo, kako malo je dan danes ljudi, ki niso pravični samo do sebe, ampak tudi do bližnjih, ki ne trpé, da se godí krivica tudi drugim, izrekli bomo gotovo, da je skoro najvažniši nalog vzgojitelja, gojiti ljubezen do pravice v srcih otroških.

Ali kdo naj bi bil sposoben v to? Redki so oni, kakor sem užé rekel, kojim je pravica nad vse, redki so, ki jo ljubijo samo zarad nje. Ne rečem preveč, in ne sodim preostro, ako menim, da so le še otroci pravični. Okoliščine nanesó dostikrat v življenji, da mora zatisniti človek pri marsikaterem činu eno ali celo obé očesi, da mora pustiti dostikrat veljati, da je dvakrat dve pet in marsikaj enacega, ako hoče živeti v miru. Kajti čudno je ali zeló resnično, koliko ima trpeti večkrat pravičen človek. Če mu tudi ne more in ne sme nikdo protiti javno, če mu tudi ne sme nikdo očitati njegove pravičnosti, vendar ga smeši tajno ter ga skuša izpodriniti ali uničiti. In tako se godí mej posamezniki, kakor tudi mej národi.

Pač treba nam je čisto novega zaroda, ki bode napisal na svoj prapor besedo „pravica“, in ki jo bode tudi gojil ter jo pripravil do one veljave, katera ji pristuje v življenji.

Vender temu zarodu je treba vzgojiteljev, kateri čujó, da se ne zaduši v otrocih občutek za pravico. Treba je mož, ki se ne brigajo za svet, ampak ki iz prepričanja ljubijo pravico, ki gredó za njo v smrt, ako je potreba. Ali kje jih najti!

Po pravici tožimo, da se ona pravila, oni nauki, ki se tako lepo beró po pedagoških knjigah, tako redko dadó izpeljati pri vzgoji. Ali so zato tudi neizpeljivi? Gotovo bi se dali porabiti prav modro in dobro, ako bi bili vzgojitelji tudi vselej modri in dobri. Toda ti so navadno taki, kakor je sploh národ, mej katerim živé. Zato vidimo tudi, da kdo doseže več, nego drugi, in sicer zato, ker je sam boljši.

In zato vzgojitelj, ako hočeš, da bodo tvoji gojenci enkrat pravični ljudje, bodi sam pravičen. Ako nisi tak, ne poskusi vzgojati mladine. Ne misli, da je užé dovolj, ako pridiguješ otrokom preobširno o tej čednosti, da jim pripoveduješ le prelepe in premične vzglede pravičnih ljudi. To je vse nič. Sam imaš biti pravičen, to je tvoj nalog.

Nekdaj se je prištevala pravica le onim čednostim, ki so lastnina samo možém. Zato so bili sodniki le možjé; le možém je bilo dovoljeno prisegati, le možém potegovati se za pravico. Ženskim je bilo zaprto vse to. In dobro je bilo tako. Ne mislimo, da so bile ženske vsled tega zatirane, tlačene, ali morda čisto brez vseh pravic. Možjé so bili vedno galantni, celó pregalantni do njih. Oni so se borili pač sami za pravice, ali potem so jih delili vestno s svojimi ženami. Ali kar na enkrat, ne vem iz katerih vzrokov, podelili so tudi ženskim pravice, bíti se za pravice. Čemu to? Ali je morda zdaj bolje? Ali gredó morda ženske zdaj prve v boj? O ne, zato so preslabe, in možjé bi jih tudi ne pustili iz same galantnosti. One pusté možém prve in najhujše

boje, in le pri delitvi plena priskočijo jim na pomoč. In da si obdržé vse eno najboljši del, temu je porok zopet le ona glasovita galantnost moškega spola.

Jaz ne odrekam s tem ženskim občutka za pravico. Kakor v vsakem človeku, tako se vzbudi tudi v deklici užé v prvih letih ta občutek. Toda manjka ji le močí, da more to čednost tudi vselej kazati v dejanji. Ali tudi vzgoja, kakoršna je dan danes, ji ne more podeliti te zmožnosti.

Lepopisje v národni šoli.

(**Franjo Gabršek.**)

Lepa pisava se vsakemu prikupi. Lepo pisan list se sam priporoča. Važno je torej, da se užé otroci priučé lepej in razločnej pisavi, kakeršna se v poznejšem življenji potrebuje. Pa ne samo praktično življenje zahteva lepe pisave vedno in vedno, tudi šola sama za-se térja te izurjenosti, kajti kako li bi mogli učenci razne pismene naloge lepo, snažno in pravilno izdelovati, ako ne bi se tega popolnem privadili? S prav urejenim lepopisjem uri se roka in okó, bistri se vzmožnost zaznavanja, obrazuje se čut za snažnost, za red in za lepoto, poussepuje se npravstvenost, krepí in utrjuje se volja. Ta moč lepopisnega pouka pa se ni vedno prav izpoznala, in vzlasti v prejšnjem stoletji se na ta formalen dobiček ni v zadostnej meri oziralo. Do tedaj niso pri potegovanji črk nič mislili; mehanizem in površnost bila sta jedro lepopisnega pouka. A da tako mehanično poučevanje ne more in ne sme biti glavno načelo lepopisnega pouka, to térja ogromni napredek današnjega pouka sam, vzlasti pa natančna seznanitev z otroškim duhom in z njega težnjami.

Lepopisje se je uvrstilo mej one predmete, kateri zahtevajo vednega mišljenja, natančne pazljivosti in trajne delavnosti; lepopisje se je oprostilo onega mehanizma, ki morí duha učencevega in učiteljevega. Lepopisna ura se dandanes ne smatra nič več kot čas odpočitka in oddiha od duševnega napora, kot oproščenje od ustrahovalnih spon. Zato tudi ne moremo pritrditi onim, ki tožijo, da se v zdanjej šoli na lepo pisavo vse premalo pazi. Vsaj si je današnja šola postavila za glavno načelo ono pravilo, vsled katerega se mora vse, kar se piše, tudi lepo pisati. Vsako pisanje je torej prav za prav užé samo ob sebi lepopisje. Ako vender le govorimo o lepopisji kot o posebnem predmetu v národni šoli, godí se to le zavoljo tega, ker moramo otroke pred vsem pisati naučiti, potem še le bodo mogli tudi lepo pisati. Brez lepopisnega pouka ni torej nikomur močí lepo pisati, najmanje pa šolski mladini, kateri moramo vsako malenkost stoprav pokazati ter jej prilike nuditi, da se vsega do dobra privadi. Zato je povsem prav, da se na lepopisje kot poseben predmet národne šole ozira s posebno vestnostjo. Le tedaj, ako se ta predmet z največjo natančnostjo in pravilnostjo obravnava, pričakovati je zaželjenega uspeha.

Vender si ne smemo prikrivati, da bi bil uspeh lepopisnega pouka lahko še povoljnější in izdatnejši, ko bi se tudi v resnici trudili, lepopisje tako poučevati, kakor zahteva duh časa. In ravno v tej zadevi pojavlja se po národnih učilnicah še mnogo nedostatkov, katere je treba čim preje odstraniti. Ti nedostatki izvirajo ali od todí, ker se mnogo učiteljev še vedno ne more popolnem oprostiti prejšnjega mehanizma in prejšnje površnosti v lepopisnem pouku, ali pa od todí, ker se prava pot do blagonosnega poučevanja često zgreší. Kar se prvega tiče, temu se pač ne more drugače pomočí, nego da se znebí vsak učitelj vseh predsodkov o novodobnem pouku, da torej tudi na polji lepopisnega pouka napreduje; drugo zló pa se potrudimo s tem odpraviti, da označimo pot, po katerej bi se mogel najsjajnejši uspeh doseči.

Dober uspeh v lepopisji ne zavisí le od učiteljeve spretnosti, marveč tudi od več družih činiteljev, brez katerih učitelj ne bi mogel svoje naloge povoljno rešiti. Otroci morejo le tedaj v resnici pisati, če jim roditelji potrebno pisalno tvarino oskrbé. V tej zadevi skrbi učitelj zato, da določi, kakšne zvezke, kakšna peresa in česa še naj si otroci, oziroma njih roditelji, omislijo. Tudi šola, t. j. šolska oprava, mora služiti tej svrhi, kajti od primernih klopi, od pripravne table in krede in od zadostne svetlobe zavisí dober del lepopisnega uspeha. Vrhu tega trebé, da so otroci zdravih rok, zdravih očí, da kažejo vsaj nekaj čuta za red in snažnost, da je njih voljnost v dosegu dobrega uspeha vsaj nekoliko razvita. Ako vsi ti in jednaki činitelji ustrezajo svojemu namenu, mogel bode tudi učitelj mnogo izdatneje poučevati. Pa teh činiteljev nima učitelj popolnem v svojej oblasti; le vplivati more na nje, da vsaj po nekoliko služijo njegovemu smotru. Glavni činitelj ostane vedno le učitelj, od katerega se poleg vzglednega rokopisa zahteva tudi vzmožnost, da teži po smotru z vso spretnostjo, z vso krepkostjo in vztrajnostjo. Le ako je učitelj vesten in natančen, ako združuje sè čutom za lepoto tudi doslednost v dosegi svojega smotra, ako more vse učence na jedenkrat pregledati, ako pri pouku ničesar ne uide njegovemu pazljivemu očesu, le tedaj bode ustrezal zahtevam lepopisnega pouka. Pri lepopisji se ni ogibati stroge discipline, in ravno tù dokaže učitelj svojo vzmožnost, otroke v strahu in v redu obdržati. Čim krajše je povelje, tem manj časa se potratí, tem večja je pokorščina.

Lepopisje kot poseben predmet obravnavati se mora kolikor móči názorno in tako, da ima otroški duh vedno dosta opravila. S tem se zapreči vsak mehanizem, in zatre se mnenje, kot da bi bilo lepopisje najbolj suhoparen predmet národne šole. Názorni pouk, naslanjajoč se na zavedanje in mišljenje, ne dopušča, da bi učenci pisne oblike na papirji samo upodabljali, da bi to, kar učitelj na šolsko tablo zapiše, v zvezke le prepisovali, marveč térja tudi notranjo prepričanost in samosvest o pisnih oblikah.

Če hoče učitelj obrazovalno poučevati, treba pred vsem, da se seznaní z najboljšimi metodami o lepopisji, ker sama tehnična izurjenost ga še ne osposobuje k temu. Često se pomanjkanje dobre metode mnogo bolj maščuje, nego slaba izurjenost v lepem rokopisu.

Pouk v lepopisji ni Bog vedi kako težak, in z nekoliko marljivostjo se tù mnogo doseže, vzlasti ker smoter lepopisja v národni šoli ni družega, nego to, da se učenci priučé pisnih oblik v tej ali oni navadnejši pisavi. Svrha pa ostane vedno ista, namreč ta, da se to, kar se piše, tudi čitati more. Namen vsacega pisanja, torej tudi lepopisja, je ravno ta, da je pisava lahko umljiva, da se more čitati in da jo more vsakdo čitati, kdor se je tega naučil. Umeteljna pisava ni svrha národne šole; taka pisava zahteva posebnih vzmožnosti, katerih večini otrok manjka; zahteva pa tudi več časa, kot je temu predmetu odmerjenega. Vrhu tega bi se taka z velikim trudom priučena pisava v življenji kmalu popačila in sprevrgla, kajti v navadnem življenji ponuja se človeku pač malo prilik, da bi svojo umetelnost v pisavi razkazoval.

Metode v lepopisji niso niti mnogobrojne niti stare, ter so se do novejšega časa malo razvijale, znamenje, da se človek vsega preje in lažje privadi, nego svoje ude službi trdne volje podvreči. Bodi si pa ta ali ona metoda, vsaka mora meriti na to, da se otrokom pisne oblike vsestransko razložé, da si jih natanko ogledajo, da jih prav izpoznajo, razumejo in pojmiyo, ter da se o njih tudi dosledno izrazijo. Vrhu tega treba pisne oblike natančno posnemati in se jih naposled do dobra uvaditi. To se zgodí na črkah na šolskej tabli, kajti tù jih učite lj lahko v primernej velikosti piše in jih vsi otroci lahko vidijo.

O razvitku vsake metode posebej ne bodem govoril, ker s tem bi predaleč zašel. Tudi ne bodem razpravljaj, katera metoda je najboljša, ker lepopisno poučevanje ponuja

vsakemu učitelju dosta prilik, da izkusi svojo spretnost v tem pouku, ter tako sam sebi daje račun o svojej učiteljskej sposobnosti. Vrhu tega bode najboljši uspeh dosegel le oni učitelj, kateri zna teorijo in prakso združiti v lepo celoto. Le toliko se mi zdí vredno omeniti, da dandanes ne rabi nobena prejšnjih metod izključljivo, a od vsake ono, kar je dobrega. Najboljša metoda ostane vedno le ona, katera more po racionalnih pravilih najboljše uspehe zabeležiti. (Dalje prihodnjič.)

Knjiga Slovénka

v
dobah XVI. XVII. veka.

V prejšnjem stoletji so z našimi slovénskimi pisatelji vzajemno delovali bližnji hrvatski in srbski na pr. Anton Dalmatin, Stipan Konsul itd. — Tako so pisali nekako v slovenščini t. j. v kajkavščini na pr. Mihal Buchich . . Kerztchanzki navuk . . Vu Nedelischu okoli l. 1565—74 (t. j. Katekizam hrvatski za luterane). Bil je M. Bučić kat. župnik na Belici v Medmurji, potem protestant. — Januss Pergossich, v Varaždinu bilježnik . . : Decretum, koteroga ie Verbewczí Istvan Diachki popiszal, a poterdil gha ie Lafslou, koteri ie za Mathiassem kral bil, ze vfse ghofspode i plemenitih hotieniem, koteri pod Wugherfske corune ladanie fslisze, od Ivanussa Pergofsicha na fsloviensski iezik obernien, stampan vu Nedelischu leto nassegha zvelichenia 1574. I. 93 str. — Antol Vramecz . . Kronika vezda znovich zpravliena kratka Szlo-uenzkim iezikom . . v Lublane . . 1578 (v. Jezičn. str. 14. 15) itd. — Mnogim bil je v tej dobi podpornik Peter grof Zrinjski (Zrinyi . . † 1671).

V naslednjem stoletji slovijo pak v oziru slovenske vzajemnosti pisatelji na pr.: Januss Belloszteneecz, r. l. 1595, redovnik, u. v Lepoglavi 1675 . . Gazophylacium Lat. Illyr. u Zagrebu 1640. — Paval Vitezovich, r. v Senju okoli l. 1650, u. v Beču l. 1713 . . Grammatica Croatica . . Lexicon Latino-Illyricum Mss . . Pririchnik aliti razliko mudrozti czvitje . . Oddiljenje Szigetzkó . . Lado Horvatzki iliti Sybilla. Miszechnik Horvatzki . . Kronika aliti szpomen vszega szvieta vikov, u dva dela razredyen, koterih prvi dersi od pochetka szvieta do Kristushevoga porojenya, drugi od Kristushevoga porojenya do izpunenya leta 1690, szlozen y na szvitlo dan po Pavlu Vitezovichu Zlatomu Vitezu. U Zagrebu leta gozp. 1696. 4°. 222 str. (Šafařík Südslaw. Lit. II. Illir. u. Kroat. Schrift. S. 336—7). — **Peter Petretics**, Biskup Zagrebecski, l. 1648. u. l. 1667 . . : Szveti Evangeliomi, koteremi fzveta Czirkva Zagrebecska Szlovenzka, okolu godifca, po Nedelye te Szvetke live: Z iednem kratkem Catechismusem, za nevmetelne lyudi hafznovitem: Szvetloga i Vizoko postuvanoga Gozpodina Gozpodina Petra Petreticsa, Biskupa Zagrabecskoga, Oblaztjum, i ztrofkom, i Szlovenzkem fzlovom na fzvetlo vun dani, i ftampani. Z dopufsenjem Gornyeh. Vu Nemskom Gradczí. Na jezero fsezt zto petdefzet i pervo leto. Pri Ferencze Widmanstadiuse ftampare 12°. 26 L. 319 Str. Črkopis tem pisateljem je: s = fz, sz, z (pred k, p, t); š = ff, fs, ss; z = z, f; ž = s, f; c = cz; č = cf, cs; šč = fcs, scs gy, ly, ny = gj, lj, nj; ć = ch; šč = sch itd. — V Gajico prepisano bodi v zgled iz Predgovora tole:

Peter Petretič, z Božjum voljum Biškup Zagrebečki: vsem Slovenskoga Orsaga Cirkvenem Pastirom, zagrebečke Biškupje podložnem, očinsko pozdravljenje i Božjega blagoslova obilno želém darovanje.

„Potle, kak je mene Poglavnik (I. Pet. 5), vseh duhovneh Pastirov, né za moju nikakovu vrednost; nego poleg svoje velike dobrote i milošče na Pastirsku čast podigel i zvisil: i zmedj vnógeh drugeh od mene bolšeh i vučenešeh Popov zebrávši; na stol Zagrebeške Biškupije pósadil (Kotere ja nigdar niti iskal niti prosil nésem; boječi se velike pazke i truda Biškupsoga na ovom Svete, i računa strašnoga na smertnem vremene); gustomi krat na pamet dohágja, on svetoga Pavla návuk i Božja Zápoved, kateru on dáje Timotheušu Biškúpu, i vu njegovom kipe vsakomu drúgomu Cirkve keršćanske duhovnomu Pastiru . . .

Já takájže buduči Pastirom i Biškupom nedostojnem Cirkve Zagrebečke: želeči nasledovati ove imenuvane velikoga imena (kem se já ne prisposodbljam) i velike dostojnosti Biškupe: vsem serdцем, jesem želel na početke moje Biškupje, i den denešni želém, salutem populorum meae curae commissorum dušnoga zveličenja ljudstvu i Ovcam duhovnem pazke moje Pastirske i Biškupske preporučennem i zručenem; te poimene i navlastito jesem toga želel i vezda ga želém, vam ô poštuvani Brati Slovenskoga Orsaga Plebanuš i duhovni Pastiri, kotere já na početke moje Biškupije poleg časti i dúžnosti moje hotevši pomoči, i kolikò tolikò zlehkotiti vu Vaše takajže Pastirske časti i dužnosti; jesem zboga Vas i za radi vaše potreboče včinił (nê sam po sebe nego) po drugeh, gluboko vučeneh i visoko mudreh Redovneh Ljudéh i Pastireh Cirkveneh; najpervlje Reči sveteh Evangeliomov (kii su vu Slovenskom orsage okolu godišča obični i navadni) iz Dijačkoga te Vugerskoga textuša na naše pravo Slovensko Zagrebečko slovo pravdenò (poleg moje štime) prenesti; od reči do reči, gde je bilo moguče, te je Slovenščina pre-pustila. A gde pak to né bilo prikladno, jesem včinił Dijačke reči tak spisati, da ijm pravoga razmenja vrazil nésem. Negde pak nekotere Židovske reči jesem na meste ostavił; nasledujuči vutom drugeh narodov Evangelioime preobernene.

Zato, po keh dób pred tem toga né bilo videti vu našem Slovenskem orsage, Slovenskem jezikom dostojno štampaneh Evangeliomov; já gledeči na občinsko dobro, te na duhovneh Pastirov potreboču, jesem včinił, ove Evangelioime Slovenske spraviti i štampati, vuto ime, da bi naši Cirkveni Pastiri i Prodekatori Slovenski svete Evangelioime iz knjig Slovenskeh pred ljútvom čteli; poleg običaja i navade Prodekatorov Vugerskeh, Nemških, Čeških i Kranjskeh, kateri svete Evangelioime vsaki vu svoj jezik imaju preobernene i štampane“ itd. —

Kalendarium Slovenski. Meseci: Malibožičnjak, inače Prosenec; Svěčen; Gregorščak, inače Sušec; Gjurjevščak — Máli Tráven; Filippovščak — Veliki Traven; Ivanščak — Klásen; Jakopovščak — Sérpen; Velikomešnjak; Lukovščak — Miholjščak; Vsesveščak; Velikobožičnjak, inače Gruden. — Obrezávanje Kristuševò, inače Mali Božič. Svěčna B. D. Maria. Nazvesčenje B. D. Marie, inače Sadovena D. Maria. S. Križa našestje. Sv. Križa Zvišenje. Prijetje B. D. Marie. Narogjenje Kristuševò, inače Veliki Božič. Drobni Světci. Gibuči Svetki. Evangelioimi Nedeljni — Svetěčni. Cvetnička. Muka Gosponna. Vuzem. Zastupjenje Kristuševò. Trojačka — Duhovo. Presveto Trojstvo. Telovo. Posvetilo Cirkveno. Preobrazenje. Na nebo vzetje.

Primeri: „Kaj glediš pák na truhu vu oke brata tvojega, à na bervno kó je vu tvojem oke ne merkaš? Ali, kak moreš reči bratu tvojemu: Brate, pusti, dà vun zvéržem truhu iz oka tvojega, gda tí sam vu oke tvojem bervna ne vidiš? Zkazlivec, zverzi vun pervlje bervno iz oka tvojega, te onda preglediš, da znemeš trúhu iz oka brata tvojega“. Luk. VI. 41. 42.

Appendices tóje tó Pridavki i opomenki, k — ovom svetem Evangeliomom ovde štampanem priloženi. Pervi pridavek, jesu Popévke duhovne Božične i Vúzmenè, i drugo vremene; Pastirom duhovnem i priprostomu ljútvu po Séleh hasnovite i potrebne; vu negdašnjem vremene po

jednom Redovnike Jezuitanskom zprávljene. Drugi pridavek je Catechismus puerorum tóje tó Navuki duhovni preprosti, male Detce i ostalem nevmetelnem Ljudem na dušno zveličenje hasnoviti i potrěbni.

Primeri: Popevka Božična (Ad praesepe Christi accomodata).

Zdravo budi mlado Déte: želno Déte:

Zdravo budi moje serdce preželno Detetce.

Kaj činiš ovde v jaselceh? milo Déte:

Ko kraljuješ vu nebeseh, premilo Detetce.

Kaj je to, da si tak vbogo; Dete drago:

Od koga zhagja vse blago, Detetce predrago.

Kaj je to, da si tak temno? Dete svetlo:

Od koga je sunce svetlo, Detetce prezmožno?

Kaj je to, da si tak slabo? Dete jako:

Ko si vse stvari stvorilo, Detetce prejako.

Gdo je tebe náto spravil, Dete zmožno:

Gdo te je v jasle postavil, Detetce prezmožno?

Já sem tebe náto spravil; čudno Déte:

Ja sem te v jasle postavil, prečudno Detetce.

Záme ležiš na slamice, lépo Déte.

Záme terpiš na zemlice, prélepo Detetce.

O moj mali odkupitel; ô Ježušek:

O moj mali zveličitel, ô dobri Ježušek.

Zakaj si mene tak ljubil? ô Ježušek.

Da si me tak drágo kupil? o dragi Ježušek.

Budi ti dika na nebe: o Ježušek.

I ovde dole na zemlje, o mili Ježušek:

O želni Ježušek; preželni Ježušek.

Ave Maris Stella.

Zdrava zvezda morska,

Prava Mati Božja,

Mati vsegdar deva,

Kraljica Nebeska:

Kâ si zdravje vzela

Iz vúst Gabriela:

Premenivši ime

Nepokorne Eve:

Prósti dúge krivem,

Daruj pogled slepem:

Zlo od nas odprosi,

Vse dobro nam sprosi.

Pokaži se, da si

Naša dobra Mati;

Da po tebe prime

Tvoj Sin naše prošnje.

O Deva Devica,

Čista, tiha, krotka;

Včini nas od grehov

Čiste, tihe, krotke.

Včini da živemo

Čisto i ponizno;

Da se s tvojem Sinom

Vsegdar veselimo.

Dika budi Bogu,

Oteu, Sinu, Duhu,

Presvetomu Trojstvu,

Jedinomu Bostvu. Amen.

Catechismus Puerorum.

Otec náš, kí si na Nebéseh . . ne vpeljai nas vu skušavanje: neg' oslobodi nas od zla. — Zdrava budi Maria . . — Verujem . . zastupil je na Nebesa . . od unod hoče priti sudit živeh i mertveh . . sveteh občinstvo . . tela gore stanenje . . i žitek vekivečni. — Ja sem Gospon Bog tvoj. Némaj tugjeh bogóv pred menom. Ne primi imena Gosponna Boga tvojega za vman. Spoméni se, da Svetke svetiš. Poštuj Otca i Mater . . . — Gda se je okerščen Človek dužen spovedati? Ogd. Potle kak počne

razumom živeti te grešiti, okolu desetoga godišča, vsako leto jednuč, te pred smertjum vu težkom položen betege: Onda takajže, gda se hoče pričestiti, ako se vu kakovom velikom grehe čúti. Pit. Jeli se gda kerščeni Človek dužen pričestiti? Odg. Je vsako leto jednuč okolu Vuzma, i gda je vu kakove smértne pogibeli. Pit. Kaj je ono čim se ljudi pričeshčaju? Odg. Ono je pravo Kristuševo Telo, živo né mertvo, z dušum skupa i s kervjum, i z Božanstvom, ves cěl Kristus, kakti je gore na nebe. Razlog je vu tom, kaj je tam vu svojem Človečjem kipe; à ovde je vu krušnom obličaje. Prispodobnem zákonom, kakti je duša vu živom tele človečjem, kó se očima vidi; á duša se ne vidi: tak je i Telo Kristuševo vu posvečene Hostje krúšne, gde se Hostia vidi, à Kristuševo Telo se ne vidi: i kak je gode duša vsa vu vsem téle, i vsa je vu vsakom kotrige tela: tak je Kristus ves vu vse Hostje, i ves je vu vsake drobtinice svete Hostje, tak, da gda se Hostja razdelí, Kristuševo Telo se ne delí, nego vu vsakom délce razdeljene Hostje célo ostaje. Pit. Zakaj i za kakov je zrok tó sveto pričeshčanje pod krušnem kípom napravil? Od. Jeden je tomu zrok, da bi nam oddurno ne bilo, njegova Tela vu drugom kipe prijemati i jesti. Drugi je tomu zrok, da bi nam dal na znanje tó, da kakgode kruh domači telo naše hrani i krepí i povekšava vu jakosti telovne: tak ravno Telo Kristuševo dušu našu hrani, krepí i povekšava vu jakosti duhovne; toje tó vu milosti Božje, vu obderžavanje njegovih zapovedeh; suproti vražjemu i telovnomu, vu vseh nevoljah i težkočah naših skušavanju itd. . . Ostroge duhovne . . . Molitve Strelne . . . kruto hasnovite. — Tebe Bože vsi mi hválu dajemo: i Gosponna tebe vsi valujemo. Tebe Stvoritela ves Svét poštuje: tebe visokò vsa zemlja zvišuje . . . Vu tebe naše vufanje deržimo: da se na veke ne okorovimo. Budi ti hvala i dika Gosponne: i z Otcem tvojem i z Duhom presvétem: Kak je od veka bilo, tak i vezda: i na vse vekivečne veke. Amen.

Opis Krškega okrajnega glavarstva.

I. L.

(D a l j e.)

B u č k a.

Zemljepisni del.

V tej župljánski, šolski občini je šola samo na Bučki. Župljánska občina šteje 1312 ljudi, in ravno toliko seveda šolska občina. Za šolo ugodne mladine je tukaj 120; v šolo je hodi 98. (Iz bližnjih vasí družih šolskih občin hodi v tukajšnjo šolo 13 otrok. — Hribi v naši šolski občini so: Okič, Sela-Križe, Legorje, Bučka, Jermanvrh, Jarčivrh in Sejenice z Brezovico. — Potoki, kateri izvirajo in tekó skozi občino, so: Podselčica, katera ima dva dotoka; eden izvira izpod Zaključev, a drugi na Volčji Loki, teče proti jugu, in se izliva konec šolske občine v Martinek. Martinek izvira pod imenom Cedilnik in Vejer pod vasjo Zaboršt. Dotok Cedilnik pod imenom Perišče ima kaj toplo vodo, pravijo, da ima toplični vir in da je pomešan z mrzlo vodo. Dotok Vejer izvira v gozdu Gošči in je precej pri izviru tolik, da bi lahko gonil mlinsko kolo. Martinek teče proti jugovzhodu in se izliva konec šolske občine na Hrvatskem brodu v Račno (Krko). Potok Apnenik, kateri izvira iz več virov v vasi Močvirje, in teče proti jugovzhodu ter se izliva v Radoljih Dolenjih v Podselčico. Dotoka, ki tečeta v Radoljih Dolenjih v Podselčico, sta: Vrbinek in Vejer. Izvirata oba iz pod hribov Brezovskih. Opomniti je še, da se Podselčica pod imenom Čolniščica izliva v Martinek. V vasi Štrit

je malo jezerce, toda brez posebnega pomena. Njive so po dolinah rodovitne, a po brdih jih je treba zelo gnojiti, ker je zemlja ilnata in kremenčasta. Vinogradi so nekaj rodovitni, nekaj se pa tudi opuščajo radi odplavljene prsti, in radi odsolčne lege. Travniki so pa večinoma močvirnati; treba bi jim bilo odpeljovati vodo, potem bi se zdatno zboljšali. Gozdi bi bili povsod dobri, da bi se le ne bi premlada drevesa sekala. Pašniki so sploh povsod dobri. Vsa zemlja je rodovitna; samo preobljudena (?) je. — Ljudstvo se peča razven kmetijstva tudi še sè živino-, sadje-, vinorejo in čebelarstvom. Ljudsko materijalno stanje je bolj slabo nego dobro. Živine je kacic 500 glav. Ljudstvo zna sploh brati in pisati, razven bolj postaranih ljudi. Število vasí je 9, in té so: Bučka sè 197, Dolje sè 77, Jarček sè 76, Jermanvrh z 78, Močvirje sè 129, Radolje Gor. sè 150, Radolje Dolj. sè 166, Štrit sè 133 in Zaboršt sè 85 prebivalci. Imena cerkvam so: Sv. Matija in sv. Martina na Bučki, sv. Mihaela v Radoljih Dolenjih in sv. Jurja v Močvirji. Grajščina je samo ena v Radoljih Dolenjih.

Zgodovinski del.

Starosti cerkva tukaj ni mogoče navesti, ker ni nikjer zapisana. Mogoče, da se izvé kaj na Raki, kamor so pred cerkve spadale t. j. pred letom 1788., ko ni bilo še tukaj župe. Prvi župnik se je imenoval: Angelus Pauer (Pober); prišel je kot pregnanec iz Kostanjeviškega samostana le-sem kot lokalkaplan. Odlikovali so se posebno sledeči duhovniki: Al. Andronjko je napravil ustanovo za tukajšnje reveže. Kot sadje-rejca sta se posebno odlikovala: And. Slejko in še živeči upokojeni župnik, g. Gasper Gašperlin. Prvi se je posebno v tem odlikoval, da je izpremenil neobdelano zemljo v prelep sadonosnik; a drugi je na podlogi tega v tej stroki nadaljeval in je vzprejel za svoje zasluge od c. kr. kmetijske družbe v Ljubljani pohvalno pismo. Šola je bila dodelana leta 1857. brez učiteljevega stanovanja, koje se je moralo in se še mora najemati. Prvi učitelj tukaj je bil Danijel Fajgel, znameniti skladatelj slovenski, zdaj učitelj v Tolminu. Stari grad je bil pred v Radoljih Gorenjih, na Griču Kapolje. Pozneje je bila pa imenovana grajščina podrta. Govori se, da so iz razvalin stare grajščine pozidali zdanjo novo grajščino v Radoljih Dolenjih. (Dalje prihodnjic.)

O p a z k e.

(Piše **Dolinski.**)

10.

Berilne vaje moramo vsestransko in dobro obdelovati; saj na podlogi beril poučujemo otroke večinoma predmetov, kakor slovnico, spisje, kmetijstvo, zemljepisne in zgodovinske črtice itd. Neznane besede v sestavku je treba otrokom pojasniti; posamezne sestavke poučevaje naj učitelj mladino vzgoja, napeljuje in vzpodbuja: „vse za vero, dom, cesarja“.

Berilo tedaj, kakor vidimo, ni v šoli samo za to, da se otroci brati učé, in morebiti celó mehanično, prebiraje sestavek za sestavkom, dokler ne preberejo vsega berila, in potem zopet od začetka od konca itd. Tako ravnanje bilo bi gotovo brez koristi.

Berilne vaje naj bi se po naših mislih tako - le obravnavale:

1) Potem, ko je učitelj sam sestavek pregledal, razloži ga otrokom. Učitelj se vstopi pred učence tako, da ga vsi vidijo. Pripoveduje jim sestavek razločno, mikavno in glasno tako, da ga vsi slišijo. Pripoveduje naj se z živimi besedami; pokaže naj učitelj, da se tudi sam za sestavek zanima. Besede naj pridejo iz srca, kajti: „kar iz srca pride,

to gre k srcu“. — Poslužuje naj se učitelj le tistih izrazov, ki se v sestavku nahajajo, ker dolgo in široko razlaganje z drugimi, celó nepotrebnimi besedami, odvêde otroke od pravega bralnega zapopadka — njih misli se raztresejo. Kar se učitelju zdí, da otroci ne umejo, pojasni naj po domače in kratko. Držimo se tudi reda, tako, da se otroci s časoma navadijo na uvod, jedro in konec sestavkov. Ko je učitelj sestavek tako razložil, naj

2) bere sestavek. Berimo v vsakem obziru mislim in besedam primerno, vzgledno, prepričevalno in živo. Zato je dobro in celó potrebno, da učitelj prej sestavek sam prebere. „Česar sam nimaš, ne moreš dati.“ Na to naj si otroci sestavek ogledajo ter v mislih preberejo, ker to jim pomaga k nesporednemu razumenju.

3) Sestavek bero otroci. Pozove naj učitelj najprej najboljše bralce. Potem naj se preide na druge, tako, da več učencev po nekoliko bere. Pazimo, da berejo otroci počasi a glasno, razločno, razumno in s pravim poudarkom, da se otroci strogo ravnajo po ločilih. Ako zapazi učitelj kak pogrešek, opozori naj otroka nanj, a popravi pa naj ga bralec sam. — Poklican učenec naj bere jeden do dva stavka. Na to pokliče drugega, tretjega itd. Tega pa ne sme učitelj delati redno, ampak, vpraša naj zdaj tù zdaj tam, kakor se mu zdí. Tudi naj pokliče jednega učenca po večkrat, da se ne bo nobeden zanašal: mene je g. učitelj užé poklical, zdaj sem pa lahko brez skrbi. Le tisti ki je poklican, naj bere, drugi naj mu sledijo v mislih. Tako postopanje v šoli vzdržuje v šoli red in pazljivost, vpliva na živahnost in življenje.

Razločujemo troje branje: mehanično, logično in deklamatorično ali evfonično. Prvo je odločeno za nižjo stopinjo, drugo za srednjo in tretje za višjo stopinjo. A oni trije načini branja se po našem ne ločijo strogo; otrok, na kateri koli stopinji, naj bi razumel, kar bere.

4) Učitelj izprašuje sestavek ter podá otrokom zapopadek in moralo. Učitelj stavi otrokom iz branega sestavka primerna vprašanja. Ta vprašanja morajo pa biti vsi šoli stavljeni. Poklicani naj vprašanja čisto, razločno, slovnično pravilno, s pravim naglašanjem rešujejo, da se otroci pismenega jezika naučé. S takimi vprašanji dovêde učitelj otroke do razumenja in glavne misli sestavkove. Otroci se naučé na takej podlogi lastne misli izraževati. — Zamisli in postavi otroka v sestavek tako, da so ž njim in v njem z dušo in telesom zadobé otroci žive slike, ki jim v spominu ostanejo. S takimi vprašanji dovedêmo otroka do zapopadka sestavkovega, katerega moramo podati šoli v polnej jasnobi. Ako se zadržaj mladini dobro pokaže, vzbûja jej nove misli s tem, da jo napeljuje učitelj k vzrokam ali nasledkom, enakostim ali nasprotjem, in da napravi mladina o tem lastno razsodbo ali sklep.

Učitelj ne pozabi tudi pri vsakem sestavku, osebite pri tacih, ki so nalašč zato, na moralo. Saj morala edina vzgojuje prav, vzdržuje pokorščino, pravičnost in toliko drugih lepih in potrebnih lastnostij.

Otroci naj bi se vsega v šoli naučili, ne veljá. Delajmo previdno na to, da se otroci tudi domá urijo. S tem pa nij rečeno, da bi jih preobkladali; tudi ni rečeno, da bi, osobito odraslo mladino, preveč od dela odtegavali. Učitelj mora znati otroke in stariše prigo-varjati, priporočati, da se na paši, ob nedeljah in praznikih po cerkvenih opravilih, ko nimajo drugega dela, učé, naloge izdelujejo itd. Učitelj naj tedaj skrbi,

5) da otroci berilno vajo vsaj po zapopadku iz glave znajo. Učenje na pamet je večba in krepilo spomina in nabiranja jezikovnih zakladov — besedi.

Spomin je v ljudski šoli ena najvažnejših duševnih zmožnostij. Spomin je zaklad, v katerem se hranijo vse vêde in vse koristne znanosti. S tem pa ne trdimo, da bi se morali otroci vsak bralni sestavek na pamet učiti. Prvoletnikom bilo bi to

neprimerno, celó nemogoče, sosebno v začetku. Njim zadostuje, da si posamezne pojme in stavke zapomnijo; še-le koncem leta naj se kak mali verz na pamet učijo.

Tudi srednjim in višoletnikom ne sme se dajati preveč memorirati. S tem bi otroci nekako otrpneli, njih duh bi opešal, izgubili bi celó veselje do pouka, ter jeli iz šole ostajati. Tudi nij vsak sestavek za memoriranje. Oni sestavek, koji se otrokom memorirati dá, naj ga učitelj prej dobro, kolikor mogoče nazorno razloží, da ga otroci razumejo in tako v svojej notranjosti prisvojijo.

Otrokom naj se ne dá preveč ob enem iz glave učiti, nego le toliko, kolikor si z dobrim uspehom in veseljem upajo. Otrokom je pa tudi povedati, kako naj se učé na pamet.

6) Otroci se učé sestavek brati. Vsak sestavek, katerega smo dobro obdelali, dá se otrokom na dom brati učiti. Res, da ima ljudska šola nalogo, otroke v šoli potrebnega naučiti. Učitelj pa mora paziti, da se otroci ne učé domá mehanično brati. Opozori naj jih v šoli, kako naj s pomislíkom berejo. Prepričamo se o njihovej temeljitosti in logičnem branji, da jih v šoli izprašujemo po pomenu raznih pojmov in da nam nekoliko sè svojimi besedami povedó, o čem so brali.

7) Otroci domá sestavek prepisujejo. S tem se otroci vadijo in urijo v pisavi, pravopisji in lepopisji. Učé se ob enem tudi brati in misliti na razne besede, njih obliko in pojem. Moramo pa take prepise v šoli pregledati, ter jih z otroci mejsobojno gledé pravopisa popraviti. Take baže prepisovanj izvršuje se lahko tudi v šoli v oddelku, neposrednje učé se.

Iz doma v šolo, iz šole domov in od tù zopet v šolo. Morebiti se zdi to komu čudno. A prav tako se nam zdí najbolje. Učiteljeva dolžnost je, vpljivati na odgojo otrokovo, kjer se mu prilika ponuja. Povsod naj dela učitelj na to, da mladino učí in odgojuje; da jo pripravlja za prihodnje življenje ter vnema za vse, kar je pravo in dobro. Idimo zdaj le zopet v šolo!

8) Učitelj vceplja otrokom na podlogi branega sestavka jedno ali drugo slovnično védo. Slovnici sicer ne smemo kot taki vrat v šolo odpirati, a tudi ne iz šole tirati; toliko: „jezik in njegovi zakoni naj se največ in na podlogi vzglednega — pravilnega govora naučé“. Učitelj naj pravilno slovnično govori in tako tudi od otrok v celih slovnično pravilnih stavkih zahteva. Na podlogi vzgledno-bralnega sestavka in na podlogi svojega pravilno-slovničnega govora naj se otrokom najpotrebnejša slovnična pravila vcepljajo, a tudi tega ne sistematično, nego od lažjega do težjega in otrokovemu razvoju primerno. Vse naj se učí v celih stavkih in vzgledih; varuj se suhoparnih in mučnih pravil in le pravil!

9) Otroci izdelujejo v šoli na podlogi branega sestavka različne naloge, kakor n. pr. slovnične, naloge iz realij, iz kmetijstva, da spišejo iz sestavka zadržaj, moralo itd.; direktni govor naj izpremené v indirektnega, ali da jim morebiti učitelj narekuje itd. itd. Vsaka naloga bodi otroškemu razvoju primirna. Ne sme biti preobširna, sicer se otroci naveličajo. Toplo je pa priporočati, da se vsaka naloga skrbno popravi. Tako bodo otroci vestno in z veseljem naloge izdelovali, ker so si svesti, da se učitelj za nje briga.

D o d a t e k. V začetku šolskega leta vzamemo v roke berilo. Izvolimo si kakih 40—44 sestavkov, tako, da pride na vsaki teden eden (malo, a to dobro). Pri tem pa je treba ozirati se na: a) čas, n. pr.: o rudstvu govorimo po zimi, o rastlinstvu v spomladi in po leti itd. b) Za poletni čas poiščimo v berilu take primerne koščeke, kakor n. pr. o gnoju, sadjoreji itd. c) Za nravnostne vaje izberemo take sestavke, s katerimi moremo mladino napeljevati k ubogljivosti, pokorščini, poštenosti itd. d) Sploh pa obravnavajmo tako sestavke, da je naslednji prejšnjemu v neki zvezi.

D o p i s i.

Iz Gorenjskega, v dan 29. sept. (V odgovor in v obrambo.) [Zakasnjeno.] Zljubilo se je nekemu p. n. gosp. tovarišu, vzeti moje poročilo o letošnji učiteljski konferenci za Kranjski šolski okraj (gl. liste 14, 15 in 16 »Učit. Tov.«) na rešeto, in napisati o njem kritiko v štev. 216. »Slov. Národa.«*) Gosp. tovariš trudil se je, da bi v tem spisu razvil svoje mnogostranske zmožnosti; ni pa sprevidel, da si s svojo kritiko ni le sam sebi nastavil dve limanci, ampak se na obe tudi sam ujel. V 16. listu »Učit. Tovariša« omenil sem bil v sklepu poročila s kratkimi besedami, da se je letos pogrešala prijaznost in vzajemnost, ki je prejšnja leta vladala v našem okraji. Tega g. kritikar — gotovo nehotoma — ni le priznal s tem, da je v svojem spisu naj pred v domači besedi konstatiral, da spadamo učitelji Kranjskega okraja pod »dva zvona«, ampak, ker je gospod zmožen tudi latinščine, potrdil tudi s podpisom: »altera pars«, da razdvojeni smo v dva tabora.

Spregovorimo o nekaterih posamnostih omenjene kritike le kaj malega. Kar zadene komisije okrajne knjižnice, menim, da bo ona sama dala odgovor na to, kar se jej šteje v húdo. Molčati o tem pa vender popolnoma ne morem tudi jaz. Človek ne vé, ali je gosp. kritikar pri obravnavi tega predmeta hotel pred vsem svetom dokazati, kako da ima ministerialne ukaze v svojem drobnem malem prstoku, ali pa, da on in njegovi gg. drúgi izpod »drugega zvona« hrepenijo po daljnem izobraževanju; toda načelnístvo okrajne knjižarne zamašuje jim hudovoljno vir, iz katerega bi mogli zajemati véde.

G. kritikar z vsem »altera pars-em« vred se niso nahajali letos vprvič navzoči pri učit. konferenci v Kranji. Eni bili so pri njej že mnogokrat. Vprašamo jih tedaj kar naravnost in po domače: Kje so imeli oni takrat vselej svoja ušesa, ko je vedno vsako leto gosp. načelnik komisije naznanil: Okrajna knjižnica štela je do letos toliko knjig; v teku zadnjega leta prirastlo jih je toliko, izmej katerih so bolj znamenitega obsega té in té (imenovale so se navadno po naslovih). Ali so gosp. kritikar in njegovi gg. tovariši res tako kratkega spomina, da so vse to kar hipoma pozabili in si naslova prav nobene knjige niso zapomnili? Mislimo, da vender ne; marveč menimo, da dobro vedo za Kranj, ker niso zeló oddaljeni od njega; oni tudi prav dobro vedo, da okrajna knjižnica ni zaprta; njim je marveč prav dobro znano, kje je shranjena, in da stoji vsakemu izobraženja željnemu učitelju vsaki čas na razpolaganje; sto- in stokrat bi bili lahko zvedeli, katere knjige so v njej; zlasti pa še zdaj po zadnji konferenci, ko je vsaki g. učitelj prejel popolni zaznamek vseh knjig v roke. A g. Pezdíč jim je nepriljubljena oseba, kateri naj se ogrení stanje kot načelniku okrajne knjižnice; — prilika pa tako lepa, dati tudi starejšema učiteljema gg. Knific-u in Levičniku vsakemu eno po glavi; torej: hajd' po njih! Se vsaj poslednja dva ne bosta več predrznila, v prihodnje delati na to, da bi ostajala komisija okr. knjižnice »in status quo«; marveč da pridejo na krmilo enkrat tudi gg. kolegi iz »altera pars-a«; potem bodo tudi hipoma izginili vsi »nedostatki« pri naši knjižnici.

Tudi moj opis o konferenčnih razpravah g. kritikarju ni po volji; očita mi profesorsko samovoljnost, in prizadeva se, me poučiti, kako naj se taki spisi sestavljajo. Pospně se tedaj koj hipoma namest mene on sam na profesorsko katedro.***) Ta svoj trud naj si bil gospod pač prihranil, in naj bo ob enem tudi zagotovljen, da me ni volja, k njemu v tej zadevi hoditi v šolo in pouk.

Res, človek se stára; — mlajše moči vedó zdaj take reči bolje obdelovati; — — torej naj bo pa prih. leto g. kritikar prevzel poročilo o naši konferenci, ter pokazal nam bolj na drobno, kako naj se v novi dóbi izgotovljujejo taki spisi.

Sploh se nam pa dozdeva, da za obema tema grmičema (knjižnično zadevo in konferenčno razpravo) tičí drug (in sicer eni in isti) zajček. Virček tam dol blizo Strmola o tem morda kaj več vé.

Kako da je gosp. kritikar v svojo razpravo poslednjič prišutil in pricèfral, kakor za lase tudi Don Quisco-tove burke, v resnici ne vem. Morda je želel s tem dokazati, kako zeló in globoko je zveden v raznovrstnih strokah beletristike. — Ako je pa hotel s tem smešiti mojo malenkost, se pa tolašim, da nisem jaz edini učitelj v našem okraji, ki se mu kaj tacega pripeti.,

*) Ta list mi je bil poslan kot nenaročniku na „Sl. Nar.“ po c. kr. pošti „Laibach-Bahnhof“ ne vem, ali od prijateljske, ali neprijateljske roke. Naj si bo eno ali drugo: Hvala lepa za prijazni spomin!

**) Dotično moje obravnavo lahko vsakikdo bere v 16. listu „Učit. Tovariša“, ter se more na lastne oči prepričati, koliko je bilo v njej subjektivnega (osebnega), koliko pa objektivnega (rečnega).

Pisavec.

Pisavec.

Lanske jeseni je dobil gosp. nadučitelj V. za god anonimno po c. k. pošti poslan duhovski kolár, menda iz smešilnega namena: češ, ker se rad družiš z gg. duhovniki, tù imaš nekaj, da jim boš bolj enak. Kdo je bil ta skrivni darovalec, ali če jih je bilo morda kaj več vkup »in Compagnie«, ne vem, in, da se naprej zabranim: tudi nikogar kratkoma natočevati nočem, Navedel sem le resnični faktum. Ljudem pa jezikov tudi ne morem vezati, komu se ta pobalinsko-junaški čin pripisuje, tem manj, ker pregovor pravi, da je to rado res, kar ljudje govoré.

K sklepu pa povem, da se o vsem tem dalje z nikomur prepiral ne bodem; nimam volje in tudi časa ne za to. Javno sem pisal jaz svoje poročilo o konferenci, javno je na to odgovoril g. kritikar; komur je za to zadevo kaj mar, naj oba spisa bere in — sodi! *Podratitovski.*

Iz Gorice, 12. okt. 1883. Izpiti učiteljske sposobnosti pričnó se tù 15. t. m. Oglasila sta se dva učitelja in devet učiteljic. Mej temi je le ena Slovenka, in še ta ne pride zarad bolezni; ostale so Italijanke. Učitelja sta iz Dalmacije (!) in baje oba Hrvata. Vsi želé prestati izpit za ljudske šole, za meščanske šole nihče.

Iz okolice Celjske. Redka svečanost se je obhajala 10. oktobra t. l. pri Novi-Cerkvi nad Celjem; g. Janez Zdolšek, mnogozaslužni nadučitelj ondošnji namreč je dobil od Nj. Veličanstva presvetlega cesarja srebrni križec za zasluge s krono, katerega mu je v ta dan slovesno izročil preblagorodni c. kr. namestnijski svetovalec, okrajni glavar g. Frd. Haas v navzočnosti šolske mladeži, mnogo duhovnikov in učiteljev. Ob 9. uri bila je slovesna sv. maša, katero je služil prečastiti g. Alojzij Šijanec; pri maši so prav ganljivo peli šolarji; pred velikim oltarjem v stranskih klopeh so bili na eni strani c. kr. namestnijski svetovalec g. Haas in c. kr. okrajni šolski nadzornik g. Bl. Ambrožič, na drugi strani včg. korar Juvančič z drugimi gospodi, po cerkvi pa je bilo mnogo gospodov duhovniškega in učiteljskega stanu ter družega pobožnega ljudstva. Po opravišli smo v lepo okinčano šolsko poslopje; pred vhodom je bil postavljen slavolok z napisom: Živio, cesar Franc Jožef I. Živio, gospod nadučitelj! C. kr. namestnijski svetovalec govori tù ter živo opisuje 33letno uspešno delovanje g. nadučitelja Janeza Zdolška ter mu naznanjeva, da ga je Nj. Veličanstvo presvetli cesar za njegove zasluge izvolilo oblikovati s srebrnim križcem za zasluge s krono, pripnè na prsi cesarski dar. G. govornik še v daljšem govoru častita g. nadučitelju k temu najvišjemu odlikovanju želeč mu še mnoga leta na korist šolstvu, navzočim pa ga stavi v vzpodbudo in v posnemovalni vzgled ter končá govor s 3kratnim »Hoch« na presvetlega cesarja Franc Jožefa I.

Potem pa slovenski govori c. kr. okrajni šolski nadzornik g. Bl. Ambrožič, omenjeva zaslug g. odlikovanca ter velike važnosti današnje slovesnosti ne le samo za odlikovanca in njegovo obitelj, temuč tudi za vso občino, v kateri že 28 let tako uspešno deluje, za njegove učence bivše in tù navzočne, za njegove sotrudnike učitelje, in sklene s 3kratnim »živio« na presvetlega cesarja, kot najvišjega zaščitnika šolstva in učiteljstva, kar po napolnjenej sobi živo odmeva.

G. odlikovanec se pokloni c. kr. namestnijskemu svetovalcu ter se ganjen zahvaljuje na najvišjem odlikovanju presvetlemu cesarju, ter prosi gospoda namestnijskega svetovalca, da bi blagohotno njegovo zahvalo poročal presvetlemu cesarju. Potem se obrne proti božji podobi, ter se tudi Bogu zahvaljuje, da ga je vodil, tolažil in mu na strani stal v marsikateri grenki in tužni uri, a da je z njegovo pomočjo vse srečno prebil, prosi tudi še nadalje podpore in blagoslova od zgoraj. Otroci so se jeli ihteti in v tem in onem očesu vidile so se solze.

Šolska mladež potem zapoje cesarsko pesem, kar tudi drugi navzoči pomagajo. Potem domača gg. katehet in podučitelj razdelita mej mladež spominek z napisom: »Gospod Janez Zdolšek, nadučitelj pri Novi-Cerkvi, je po milosti Njih Veličanstva presvetlega cesarja Franca Jožefa I. za svoje velike zasluge in zvesto delovanje bil dné 10. oktobra 1883. l. poslavljen s srebrnim križcem za zasluge s krono.«

Po tej lepi slavnosti bil je vkupni obed, pri katerem se je mnogo napivalo in govorilo. Gospodu odlikovancu in nam vsem bode ta dan vedno v živem spominu.

Iz Ljubljane. Iz seje c. k. deželnega šolskega svéta za Kranjsko v dan 13. sept. t. l. Izročite se na višje mesto dve prošnji za oprosteno sposobnostne preizkušnje za zasebne ljudske šole. — Reši se pritožba nadučiteljeva o opravični dokladi, druga o pripoznanji druge službene doklade pa se odbije. — Ukrene se potrebno o ustrahovalni preiskavi nekega nadučitelja. — Nekaterim šolam dovoli se poludnevni pouk. — Dva nadučitelja in štirje učitelji in učiteljice se za trdno postavijo. — Nekaterim okrajnim šolskim svétom se naroča, kako je ravnati pri nastavljanji začasnih učiteljev. — Dovolijo se petletne doklade in nagrade.

— Metelkotove ustanove. Bivši profesor in duhoven, vrli gospod France Metelko, je v svoji oporoki v dan 1. maja 1858. l. sporočil darila po 42 gold. vsako leto za šest ljudskih učiteljev na Kranjskem, ki se odlikujejo po nrvnosti, marljivosti, in ki pridno goje slovenščino in sadjerejo v ljudski šoli. Za ta letošnja darila se prošnje vlagajo do 18. novembra t. l. sl. dežel-nemu šolskemu svétu v Ljubljani.

— V tukajšnje c. k. izobraževalnico za učitelje vstopilo je letos v I. tečaj 22 v II. 18, v III. 27, v IV. pa 31, vkup tedaj 98 pripravnikov (23 manj kot lansko leto). C. k. izobraževalnica za učiteljice ima letos le I. in III. tečaj; v I. je 37, v II. pa 21, vkup 58 gojenk.

— **Občni zbori „društva v pomoč učiteljem, njihovim vdovam in sirotam na Kranjskem“, „Slovenskega učiteljskega društva“ in „Národne šole“** bodo v četrtek 18. t. m., ker zaradi nekaterih ovir ni mogel biti napovedani dan t. j. 4. t. m., in sicer po užé naznanjenem vzporedu. Nadejamo se, da se ga bodo udeležili vsi g. g. udje, katerim je to le količkaj mogoče.

— »Slovenske pesmi« za sopran, alt, tenor in bas, uglasbil dr. Benjamin Ipavec. II. zvezek. Lastnina izdajatelja. Tiskala Engelman in Mühlberg v Lipskem. Te dni je izdal naš preljubi skladatelj to zbirko napevov za mešan zbor ali čveterospev in s tem ustregel našim pevskim društvom, kateri so vedno v zadregi, če je treba posvetnih skladeb za mešan zbor; kajti do zdaj so naši skladatelji le bolj za moški zbor zlagali napeve, ker so znali, da je v prvej vrsti treba, da se možko petje razvije in okrepi mej Slovenci. Zdaj, ko smo že tako lepo napredovali na polji domače glasbe, bode pa tudi treba, da pričnejo naši skladatelji za nežne naše pevkinje zlagati kompozicije. Dr. Benjamin Ipavec se bode tudi s temi skladbami prikupil pri pevcih in poslušalcih, kajti stavljene so tako prijetno za uho in tudi ne pretežko za pevce, da se bodo takoj udomačile v vseh národnih društvih, kjer se goji petje mešanih zborov. Obsega ta zbirka 5 napevov: 1. »Kadar mlado leto«, besede S. Jenkove; 2. »Ne zveni mi«, besede S. Gregorčičeve; 3. »Rožici«, besede A. Okiškega; 4. »Leži polje ravno«, besede S. Jenkove, in 5. »Na Savskem bregu«, besede Andrejkovega Jožeta. Dobivajo se te skladeb po 60 kr. zvezek pri lastniku v Gradci (Karl Ludwig Ring 4).
„Nár.“.

— Hrvatski pedagogijsko-književni zbor v Zagrebu je svojima pravima članoma g. Andreju Praprotniku in g. Ivanu Tomšiču, katera je Nj. Veličanstvo odlikovalo, poslalo sledečo čestitko: »Velecienjeni gospodine! Častno odlikovanje, koje je u dio palo Vašemu gospodstvu od Njeg. Veličanstva našega premilostivoga cara i kralja, veoma je obradovalo i hrv. pedag.-knjiž. sbor. Smatrajuć za svoju duku, da u svom krugu tako vriedne i visoko odlikovane članove broji, izjavljuje on Vama iz svoje odborske sjednice držane 2. o. m. svoju iskrenu čestitku sa željom, da još mnoge godine uztrajete na stazi, na kojoj do sada djelovaste na korist i slavu svojemu zvanju i svojemu narodu. Sliedilo Vaše stope celo slovensko pučko učiteljstvo! Živili!«

— **Praprotnikov „Abecednik za slovenske ljudske šole“** dobiva se pri bukvozevu Gerberji po 20 kr.; na vsakih 10 iztisov dobí se en iztis za uboge učence.

— **Presrčna zahvala.** Pri odlikovanju, ki mi gaje naklonila Nj. V. cesarjeva milost, so mi moji prijatelji, učitelji in sploh domorodci vseh stanov kazali toliko naklonjenosti, katere nisem nikdar pričakoval. Ker se ne morem vsem ustno in pismeno zahvaliti, prosim, da bi tñ po »Tovarišu« blagovolili vzprejeti mojo najpresrčnejšo zahvalo za toliko slavno čestitanje. V Ljubljani meseca oktobra 1883. l. *Andrej Praprotnik.*

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. Ker je nadučitelj Jožef Kavšek v Vinici umrl, razpisuje se služba nadučiteljeva ob enem šolskega voditelja na dvorazredni šoli v Vinici z letno plačo 500 gold., z doklado 50 gold. in s prostim stanovanjem. Prošnje naj se vlagajo do 25. oktobra t. l. pri c. k. okr. šolskem svétu v Črnomlji. — Na dvorazredni dekliški šoli v Črnomlji ste služba druge učiteljice z letno plačo 400 gold. in na dvorazredni šoli v Dragatušu druga učiteljska služba, za katero tudi lahko učiteljice prosijo, z letno plačo 400 gold. in s prostim stanovanjem razpisane. Službi se bodejo oddale za trdno, ali začasno. Prošnje naj se vlagajo do 20. oktobra t. l. pri c. k. okr. šolskem svétu v Črnomlji. — Na trirazredni ljudski šoli v Višnji gori III. uč. služba z letno plačo 400 gold., za trdno, ali začasno. Prošnje okrajnemu šolskemu svétu v Litiji do 20. t. m.